

Oświadczenie złożone przez senatora Kazimierza Kleinę na 51. posiedzeniu Senatu w dniu 26 marca 2010 r.

Panie Marszałku! Wysoka Izbo!

Na ògle sã gòdò, że zabòrë trwałë 123 lata. Tak bëło, ale nié dlò Kaszëb i Pòmòrzégò. Tam prëscczë panowanié dérowało 148 lat, to je ò całë pòkòłenié dlëzi, jak w głãbi Pòlszczi, a dokładnie ò pòkòłenié chùtczi przësza niewòla. Pòkòłenié téz chùtczi przëszo zwątpienié. Kaszëbi mùszelë wëkazac sã wëjątkòwą pòkòrã, pòslëszniństwã, robòcoscã i wiarã – żebë wëtrwac. Wiele szukało nòdzezi dze jindze – wëemigrowało tej do Kanadë i Stanów Zjednoczonëch, a téz Brazylji, Australii. Do dzys zachòwelë swòjã mòwã i pòlszczi patriotizm. Loni na Kaszëbach, w Szimbarchù, stanãła chëcz sprowadzonò z Kanadë, chtërnã më i Kaszëbi tamstąd ùrocześnie òtemklë. Jaczi to piãkny je przikłòd ùmiłowaniò swòjèch òdwiecznëch kaszëbszczich, słowiańszczich, pòlszczich wòrtnotów!

Temù téz, czej nasta Pòlskò w 1920 rokù, czej bëłë Slëbinë Pòlszczi z Mòrzã, tej redosc Kaszëbów bëła òsoblëwie wiòlgò. Na plecach kaszëbszczi rëbòcë nioslë gen. Hallera, żebë nogów so nie zmòkrzil, a gòdno ùtczony slëbinowi akt przez pòkòłenia je na Kaszëbach przekòzywóny, jakno wëdarzenié jedno z wòzniészich w dziejach tegò regionu, Pòlszczi.

I chòc Kaszëbi wëkòzelë sã taczim patriotizmã, chòc Antoni Abraham zwóny królã Kaszëbów jachòł do Wersalu, żebë swiòdczëc ò pòlskòscë ti zemi, to równak dërch – jaż do dzysészich czasów (!) – pòjòwiają sã lëdze, òsoblëwie pòliticë, chtërnny pòdòwiają w wątplëwosc zasłëdzi Kaszëbów dlò pòlskòscë, chtërnny szmërgają òszczerdzi ò wespółpracã z Miemcama, òd chtërnëch Kaszëbi prawie nòwicy ùcierpielë. Westerplatte, Piòsznica, Szpãgawsk, lager Sztutthof, Marsz Smiercë – te nazwë na wiedno pòwinnë bëc w pòlszczich ùczbòwnikach, bò tam dżinãlë tësãce nòlepszych patriotów tegò kraju: Kaszëbi i Pòmòrzanie.

Dopierze pò 1989 rokù przëszedł czas, czej Kaszëbi zacząłë dostawac nazòd swòjã pòdmiotowòsc. To je proces, chtëren dërch dërëje. Ròz je lepi, ròz gòrzi. Dzys kùreszce jãzëk kaszëbszczi ùznóny je za jãzëk regionalny w Pòlsce. Pòdlégò prawny òchronie na pòspòdlim Europejszczi Kòrtë jãzëków regionalnëch abò miészëznowëch. Ùczba kaszëbszczégò dzãka temù wchòdò do szkòłów, a nawetka ùrzãdów. Jãzëk nen pòjòwiò sã na tòblëcach z dëbelnyma nazwama wsów i miast. Wszëtkò to je baro dobrze òdbiëroné przez spòlëznã regionu. Gwës téz przëczëniã sã do te, że Kaszëbi, bògati w doswiòdczenia òjców i ùmòcniony mądrà dejã regionalnã, sã dzys òbecny we wiele dzëlach naszégò spòlëcznégò, gòspòdarczégò, kùlturowégò, òswiatowégò i pòliticznégò żëcégò. Stòwiają sã przikładama bëlny robòtë i patriotizmù lokalnégò, regionalnégò i òglowòpaństwówégò.

Ò nen dziejowi doròbk trzeba dërch dbac, trzeba gò dërch ùlepszac. Dzys, pò òsmëdzesãt latach òd Slëbinów z mòrzã, sprawë zwiãzóné z dobrim zagòspòdarzenim dobëtkù pòkòłeniów tim barzi pòwinnë bëc wòzné. Òsoblëwie mùszimë wzerac na nasze mòrze, na Gdiniã – to miasto, jaczé téz 10 gromicznika (lutégò) mò swòje ùrodzynë, i jaczé wërosło na kaszëbszczim pniu. Je naszim òkã na swiat, wòznym dzëlà gòspòdarzczi mòrsczi kraju. Tak jak wòznò je rëbaczëzna i rëbòcë, chtërnny nie sã blòs dostòwcama rëbów, ale téz swòjim rzemiãslã pòdtrzymiwają bògatã tradycjã i kùlturã regionu.

Prawie tam, w Pùckù, bądze latos XII ju Zjòzd Kaszëbów, na jaczi przëjadã téz naszi swòjinićë z Kanadë. Bądze to swiãto jednotë Kaszëbów i szacënkù do tradycji i kùlturë Kaszëb, a òsoblëwie pòspòlnégò wëzeraniò do przòdkù w òpiarcym ò te wòrtoscë. Òbòwiãzkã naszégò państwa je dbac ò tã perlã w kòrunie dlò pòzëtkù nas wszëtczich, dlò pòzëtkù Pòlszczi.

Kazimierz Kleina